

Gilbert Achcar: ”Hela regionen kokar”.

[Intervju från december 2012, publicerad i International Socialist Review, nummer 87, januari-februari 2013. Inom kort kommer Achcars senaste bok ut, The People Want: A Radical Exploration of the Arab Uprising (Berkeley, CA: University of California Press). Intervjun här översatt från www.internationalviewpoint.org. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Vi har en hel del att ta upp. Mellanöstern har förekommit i nyheterna från angreppet mot Gaza till situationen i Tunisien, från Morsis maktövertagande i Egypten till hoten mot Iran, alla möjliga saker. Jag vill börja med en övergripande utvärdering av den arabiska våren, det som kallas den arabiska våren och som började nästan på dagen för två år sedan, den 17 december 2010 i Tunisien. Kan du ge en allmän uppfattning av vad det har inneburit för regionen?

Det mest allmänna konstaterandet är att saker och ting för första gången i historien faktiskt rör på sig och förändras, och dessutom mycket snabbt, så att hela regionen har inlett vad jag kallar en långvarig revolutionär process. Det är en enorm förändring i regionens historia. Alla möjliga sorters hinder exploderar. Jag tror att den kommer att stanna kvar med oss under många år framåt.

Du nämnde hinder, menar du delvis de skröpliga och åldrande diktaturerna? Den första skulle då vara Tunisien. Kan du säga något om den nuvarande situationen i Tunisien?

Ja, men det är större än bara diktaturer. Det är givetvis den mest synliga delen, det som mest direkt påverkades av upproren i de länder där de hittills har segrat. Men det är en del av ett mer övergripande hinder som innefattar ett ekonomiskt hinder. Regionen sackar efter resten av världen när det gäller den ekonomiska tillväxten och överhuvudtaget utvecklingen, trots att den begåvats med mycket viktiga naturtillgångar. Den har världsrekord ifråga om arbetslöshetsciffror och det har varit fallet under årtionden, och således finns det ett socialt hinder, för att inte tala om det ytterst uppenbara hinder som handlar om kvinnornas villkor. Så det finns en hel rad hinder och jag nämnde bara några få och de mest framträdande, och alla dessa bryter nu ut i den enorma explosion som började i Tunisien.

Alltihopa började i Tunisien den 17 december 2010. Det är det datum då Mohamed Bouazizi satte eld på sig själv, och satte hela landet och sedan hela regionen i brand.

Det faktum att det började i Tunisien hänger samman med de strider som fördes i detta land under hela årtionden på 2000-talet, som i sig själva hänger ihop med att det finns en viktig vänstertradition där, till största delen via landets fackliga center, UGTT [Union Générale tunisienne du travail]. Denna speciella situation förklarar varför explosionen ägde rum i detta land före de andra, men det innebär inte att förhållandena var mer mogna i Tunisien än någon annanstans, vilket vi kan se i det faktum att explosionen i Tunisien utlöste en hel rad explosioner i andra länder. Det finns knappast något arabisktalande land som inte har påverkats av upproret, från Mauretanien och Marocko längst i väster till Syrien och Irak i öster.

Under en period, och definitivt som ett resultat av valen i Egypten och dessförinnan i Tunisien, verkade det som om den arabiska vårens direkta politiska segrare var organisationer, islamistiska organisationer som Muslimska brödrskapet i Egypten. Kan du kommentera det, först vad gäller Tunisien och sedan kanske övergå till Egypten?

Ja, det var naturligtvis väldigt förutsägbart. Det vanligaste antagandet angående regionen var att det skulle uppstå eller komma att uppstå samhälleliga explosioner, politiska explosioner: man kan se i de rapporter från USA:s ambassader i regionen som Wikileaks offentliggjorde att inte ens USA själv hade särskilt stora illusioner. De visste hur spänd, hur farlig situationen var. Förknippat med detta

var den vanliga förväntningen att de kommande explosionerna skulle ställa den fundamentalistiska islamistiska rörelsen i förgrunden vid en tidpunkt då detta – utifrån Washingtons horisont – betraktades som ett hot mot USA:s intressen. När upproret startade fanns det tendenser till önsketänkande och tro på att några politiska mirakelkrafter skulle uppstå och leda och underblåsa hela processen och helt enkelt tvinga de islamistiska krafterna till bakgrunden.

Det är sant att det uppstod nya krafter, speciellt inom den nya generationen, inom ungdomen. Det är sant att nya nätverk av unga människor som utnyttjade Internets alla resurser spelade en nyckelroll för att forma och organisera, samordna alla dessa uppror, det finns ingen tvekan om det. Men med uppror som krävde fria val, vilket är ett normalt krav för människor som längtar efter demokrati, som i detta fall, så var det uppenbart att varje val på kort sikt skulle ge segern till de som hade de medel som krävs för att vinna val, som precis som ni känner till mycket väl i USA inte går att vinna med hjälp av Internet. Man behöver gräsrotsorganisationer som är rotade där det finns mängder av väljare, som på landsbygden, etc. Och det gick inte att uppfinna eller improvisera fram det på några veckor, och därför var det ytterst förutsägbart att de islamistiska fundamentalistiska krafterna, i synnerhet det Muslimska brödrskapet med sina olika grenar och organisationer, skulle vinna. Dessa krafter hade samlat kraft under många års uppbygge av nätverk, speciellt i länder där de kunde arbeta öppet, som i Egypten. Det var inte fallet i Tunisien, men det har kompensrats av det faktum att dessa krafter gynnades av en stor mängd oljepengar, och av televisionens makt. Många av regionens TV-nätverk är inriktade på den sortens grupper, antingen via religiösa program, och det finns en hel massa religiösa kanaler, eller genom den speciella politiska roll som spelas av den viktigaste satellitkanalen i regionen, Al Jazeera. Al Jazeera arbetar uppenbarligen för Muslimska brödrskapets intressen, som är mycket framträdande inom dess personal och stöds av Qatars regering, som äger och driver Al Jazeera. Så de hade dessa viktiga resurser och fick givetvis en hel massa pengar från monarkierna vid Persiska viken.

Det var helt förutsägbart att Muslimska brödrskapet skulle få störst andel av rösterna, således var det ingen överraskning. Folk som hängav sig åt önsketänkande reagerade på valen genom att övergå från de rosa bilder de höll fast vid till en början, till ytterst dystra bilder med kommentarer som ”våren övergår i vinter”. Tja, sanningen är att det mest överraskande i själva verket är de svaga valsegrar de uppnådde med sina religiösa styrkor. Allra mest slående är naturligtvis Egypten, där man kan se hur snabbt Muslimska brödrskapets inflytande och valframgångar minskade. Se hur många röster Muslimska brödrskapet fick vid parlamentsvalen och sedan vid presidentvalen, det vill säga den första valomgången, sedan vid folkomröstningen om konstitutionen: det är uppenbart att deras inflytande minskar förvånansvärt snabbt. De tappar mark och det är det mest häpnadsväckande. Samma sak kan sägas om Tunisien, där man trots problemen med vänsterns splittring – som var löjligt splittrad i ett otroligt antal grupper och organisationer: i huvudstaden fanns det dussintals vänster- och radikala vänsterlistor som tävlade med varandra – om man lägger ihop rösterna som gick till de olika vänstergrupperna får ett resultat, som om rösterna slogs ihop skulle ha översatts till ett betydande antal platser i parlamentet. Trots allt det fick Muslimska brödrskapet 40% av rösterna med ett valdeltagande på mindre än hälften, vilket innebär att omkring 20% av de registrerade väljarna i själva verket röstade på dem. Det är inte direkt en jordskredsseger. Sedan dess har de sociala förhållandena i Tunisien försämrats, och den koalition som kom till makten och som innehåller den dominerande islamistiska gruppen har tappat mark. På grund av sin oförmåga att få till stånd någon verklig lösning på landets verkliga problem, som är de jag har pekat på: arbetslöshet, ekonomiska problem, sociala problem, och liknande, har den blivit alltmer misskrediterad. I både Tunisien och Egypten har vi sett ökande social kamp, arbetarkamp, med allt fler sammandrabbningar mellan denna sociala kamp och regeringarna, som i båda länderna domineras av Muslimska brödrskapet.

I Tunisien har detta nått dramatiska nivåer med en våldsam sammandrabbning mellan UGTT och regeringen. Landet går mot nya val men redan innan denna nya konfrontation under valen rasar

sociala och politiska strider, så allting kokar. Allting förändras mycket kvickt, mycket snabbt. Både önsketänkandet i början och de dystra kommentarer som det väldigt snabbt gick över i, är ytterst impressionistiska och helt felaktiga. Sanningen är att vi står inför ett långvarigt revolutionärt uppror, en långvarig revolutionär process som inleddes i december 2010 och kommer att fortsätta både i de länder där upproret ledde till inledande segrar och i de länder som hittills inte har påverkats i någon betydande grad. Hela regionen kokar.

Vad hände med UGTT:s uppmaning till generalstrejk i början av december, som efter vad jag förstår blåstes av?

Ja, den avblåstes efter att ha uppnått någon sorts kompromiss. I grund och botten var UGTT:s ledning rädd för att sammandrabbningen skulle misslyckas, för det har bara gjorts en tidigare uppmaning till generalstrejk i landet och det var 1978, när det ledde till en mycket hård konfrontation. Så det fanns en del farhågor om vad som skulle hända, och det var därför de gick med på att backa och acceptera en kompromiss där ingen förlorade ansiktet, men varningen finns där och UGTT har varit väldigt rättframma i sina angrepp på regeringen, i sin kritik av hur de betar sig vid makten, och de kräver fortfarande att de miliser som det islamistiska partiet kontrollerar ska upplösas. Både i Tunisien och Egypten visade sig Muslimska brödraskapet vara ännu mer effektiva än Mubarak i att ha den sortens organiserade banditvälde.

Så det är vad vi har och framtidsutsikterna för Tunisien är mycket intressanta ty det är det enda landet i regionen där en organiserad arbetarrörelse verkligen leder processen. Den var det verkliga ledarskapet redan under upproret i december 2010/ januari 2011. Ben Ali flydde från landet samma dag som generalstrejken nådde huvudstaden den 14 januari 2011. Det var fackliga aktivister som ledde kampen, från Sidi Bouzid, den stad där kampen inleddes efter Bouazizis självmord, till dagen då den nådde sin höjdpunkt i huvudstaden. Basmedlemmar i fackföreningarna och ledare på mellan-nivå var kampens verkliga ledare. Men efter diktaturens fall har det skett förändringar i UGTT:s ledning och denna förändring har placerat vänstern, inklusive den radikala vänstern, vid rodet. Till slut drog den tunisiska vänstern lärdom av sina senaste erfarenheter och lyckades enas i något som de kallade Folkfronten. Det faktum att denna koalition av vänsterkrafter dominerar UGTT är enormt viktigt: det gör att kampen i Tunisien befinner sig i ett mycket mer utvecklat stadium än i något annat land i regionen.

Om vi kan gå därifrån till Egypten, där det sedan valet av Morsi till president förra sommaren har gjorts försök att få ihop en opposition till det Muslimska brödraskapet. Kan du säga något om vänsterkrafterna efter revolutionen?

Ja, men det finns en avgörande skillnad mellan Egypten och Tunisien. Det är det faktum att vänstern har en mycket viktigare roll i Tunisien genom att vänstern har varit väldigt aktiv inom fackföreningsrörelsen, den fackliga federationen UGTT, under mycket lång tid, flera decennier. Och även om fackföreningens byråkratiska ledning under större delen av tiden kontrollerades eller stod under regeringens inflytande, så lyckades vänstern trots det alltid vara väldigt aktiv inom de lokala fackföreningsavdelningarna, och fackföreningarnas mest framstående aktivister tillhörde vänstern. Tyvärr finns ingenting liknande någon annanstans i regionen, och det inbegriper Egypten. I Egypten organiserade sig oppositionen verkligen i en koalition mellan vänster- och liberala krafter, inklusive en del lämningar från den gamla regimen. Detta skulle givetvis också kunna hända i Tunisien i den meningen att en del personer från vänstern eller i fackföreningen kan frestas att ingå en allians med den gamla regimen kvarlevor för att konfrontera Muslimska brödraskapet, de islamistiska fundamentalistiska krafterna. Men i Egypten har detta redan skett med Amr Moussa som är en del av koalitionen, men det måste sägas att Moussa representerar den gamla regimen liberala del. Han är inte som den tidigare presidentkandidaten Shafiq, som betraktades som en officiell representant för Mubarakregimens fortlevnad. Under presidentvalet ställde Moussa faktiskt upp mot Shafiq. Så det som finns i Egypten är en koalition mellan liberalerna och vänstern. Och i så måtto som det är en

front kring demokratiska krav kan det anses vara legitimt, men problemet är att den gick längre än så och blev en valallians.

Den breda vänstern representeras av Hamdeen Sabahi, som är den kandidat som överraskade alla under presidentvalen genom att komma på tredje plats och till och med vinna flest röster i Kairo och Alexandria, de två viktigaste städerna. Det var fullständig häpnadsväckande. Sabahi kom att företräda de som söker ett vänsteralternativ till både den gamla regimen och de islamistiska krafterna. Efter valet grundade han Folkliga strömningen, som innehåller de flesta av de radikala vänstergrupperna. Tyvärr har Folkliga strömningen för närvarande överflyglats av den breda koalitionen istället för att bygga på den vänsterpotential som samlades kring Sabahi under den första omgången av presidentvalen.

Rörelsen för att konfrontera regimen som leds av Muslimska brödrskapet i Egypten ställer frågan om arméns roll. Har du några tankar om den frågan, det vill säga både styrkeförhållandena och den sannolika utvecklingen med tanke på de olösta ekonomiska och politiska problemen och en regim som förlorar väljarstöd och i viss mening parlamentarisk och politisk legitimitet?

Det verkligen överraskande är den hastighet med vilken Morsi tappar mark och legitimitet. Jag har alltid ansett, och jag är inte den enda som trodde det, att folket behövde gå genom erfarenheter med dessa personer vid makten för att få se vad de verkligen är och inte längre bli lurade av tomma paroller som ”islam är lösningen” för att dölja avsikten av konkreta alternativa program. Men det går i själva verket fortare än förväntat, och en anledning till det är det verkligen klumpiga sätt på vilket Muslimska brödrskapet hanterar situationen. Det har uppvisat så mycket arrogans och trott att det med Guds hjälp var dags för dem och att de hade ett ordentligt grepp om saker och ting, vilket är fullkomligt kortsiktigt. Om de vore smartare skulle de faktiskt ha förstått att det under detta skede inte ens är i deras intresse att härska. Var och en som försöker styra landet med den sorts program som de har, och som bara är en fortsättning på den föregående regimens ekonomiska program, är dömda att misslyckas å det grövsta. Den mest talande händelsen för vad som har hänt i Egypten är när Morsi nyligen skrev under avtalet med Internationella valutafonden [IMF]. Han skrev under ett avtal med IMF som innehöll villkor som Egyptens alla tänkta finansärer ansåg vara centrala. Och de skrev naturligtvis under det därför att det motsvarar deras nyliberala tänkande, som inte skiljer sig från den föregående regimens. Och vid sämsta tänkbara tillfälle, när Muslimska brödrskapet inledde sin konfrontation med oppositionen, beslutade Morsis regering att höja priset på baslivsmedel och förändra skattesystemet på ett sätt som inte skulle påverka de rikaste. Det ledde till ett sådant ramaskri att Morsi några dagar senare blev tvungen att upphäva det via sin Facebook-sida! Det var ett skämt. Det visar att dessa personer inte har en aning om hur man verkligen ska lösa landets djupa sociala ekonomiska problem.

Nu något om armén. Det har varit så mycket väsen om Morsis ”revolutionära kupp” att avskeda Tantawi och den näst högsta befälhavaren som satt i ledningen för de Väpnade styrkornas högsta råd [SCAF]. Men faktum är att det gjordes i fullständig enighet med de militära befälen, som faktiskt ville bli av med de här personerna som satt på sina poster bara på grund av att de placerades där av Mubarak mot militärens vilja. Titta bara på Tantawis ålder som är mycket högre än för någon i militär ställning. Från Wikileaks vet vi, återigen från amerikanska diplomatiska rapporter, att arméofficerarna brukade kalla Tantawi för ”Mubaraks pudel”. Så att avskrika honom var inte något som helst ”revolutionärt”. De fick dessutom medaljer och generösa bekväma befattningar, inklusive immunitet för allt de gjorde när de satt i ledningen för SCAF. Det är helt fel att tro att arméns ställning har försvagats.

Se vad som hände nyligen när sammandrabbningen mellan Morsi och oppositionen nådde sin höjdpunkt. Arméns nya chef tog initiativet och trädde fram som skiljedomare och sammankallade en konferens som skulle innefatta presidenten och regeringen å ena sidan och oppositionen å den

andra. Innan det gjorde armén några få kommentarer som var helt i linje med dom de gjorde vid tiden för upproret mot Mubarak, och sa att de inte skulle förtrycka folket. Budskapet var: ”Vi gick inte med på att utnyttjas politiskt av Mubarak och kommer inte att gå med på att utnyttjas politiskt av Morsi.” Så armén spelar sitt spel och man kan anta att den får väldigt mycket råd av Washington om att hålla sig borta från striderna, att bli kvar som skiljedomare och fylla rollen som ”frälsare” om situationen helt och hållet urartar, med en upprepning av den traditionella sekvensen revolution, tumult och sedan kupp. Men åtminstone i detta skede är det egyptiska folket alltför kritiskt mot armén för att något sådant är möjligt på kort sikt. I det långa loppet kan man dock inget säga.

Innan jag frågar om Syrien kan jag bara övergå till det genom att få säga hur frågan om palestinierna och Gaza passar in i denna situation? Ty det sätt på vilket Morsi hjälpte till att förhandla fram en överenskommelse tolkades som en kupp. Som du vet kallade tidskriften *Time* honom den viktigaste personen i Mellanöstern, bara för att följande vecka snäsa av honom, men hela frågan om Israel och palestinierna dominerar bilden. Kan du säga några ord om det?

Tja, det pekar på ett viktigt faktum. Jag nämnde Muslimska brödraskapets hybris och övermod, men en avgörande del i detta är det stöd de får från Washington. Det är ett avgörande element i att de tror att de har kontrollen, att de kan härska. Washington blev faktiskt förvånad över upproret och det vid en tidpunkt då de var – och fortfarande är – svagare i regionen än sedan den höjdpunkt då de under den äldre Bush 1991 placerade ut en halv miljon amerikanska soldater vid Persiska viken under det första USA-ledda kriget mot Irak. Den tidens höjdpunkt för USA:s herravälde ledde också till en inledning av den så kallade fredsprocessen mellan Israel och arabstaterna, och sedan till Osloavtalet 1993. Allt detta ligger bakom oss. Den viktigaste faktorn för att göra slut på detta var Bush den yngres regering, George W Bushs regering, och den stora katastrof som ockupationen av Irak visade sig bli för det amerikanska imperiet, för USA-imperialismen i allmänhet. Ockupationen förvandlades till en katastrof. USA:s trupper blev tvungna att lämna Irak utan att uppnå ett enda av de grundläggande mål som de hade när de ockuperade landet. De tvingades lämna landet utan att behålla en enda bas, ingenting, och utan kontroll över regeringen, som står mycket mer under iranskt inflytande. Det första Irak gjorde efter att USA:s trupper hade lämnat var att förhandla fram ett vapenavtal med Ryssland av alla ställen. Irak blev en katastrof för USA.

Så de befinner sig faktiskt i en mycket svag position. USA känner sig mycket svagt i regionen och satte sig i baksätet under NATO:s operation mot Libyen genom att hålla en låg profil, till skillnad från de andra operationer vi har upplevt hittills, vare sig det rört sig om NATO-operationer som Kosovo eller Afghanistan eller icke NATO-operationer som Irak. I Syrien kan man se Washingtons kraftlöshet mycket tydligt. Ställd inför allt detta var den enda kraft de hittade att satsa på det Muslimska brödraskapet.

Emiren i Qatar ordnade överenskommelsen, eftersom han ända sedan 1990-talet har varit Muslimska brödraskapets viktigaste sponsor. Washington satsade till slut på Muslimska brödraskapet eftersom de förlorade sina vanliga allierade, folk som Mubarak och Ben Ali. Genom att vi har gått in i en ny fas i regionens historia behöver Washington nu en kraft med en verkligt folklig bas, och den enda de hittade är Muslimska brödraskapet som de var särskilt positiva till eftersom de hade en lång historia av samarbete. På 1950-, 1960- och 1980-talen ända fram till 1990 var Muslimska brödraskapet i grund och botten allierade med USA, i synnerhet under 1950- och 1960-talen då hela regionen betraktade dem som samarbetspartner med CIA, USA och det saudiska kungadömet. På den tiden fick de stöd av sauderna. Det var innan de bytte till Qatar på 1990-talet.

Så USA satsar på dem på nytt, och den roll som Morsi spelade under händelserna i Gaza var i själva verket samma roll som Mubarakregimen brukade spela, men mer effektivt på grund av det faktum att Hamas är Muslimska brödraskapets palestinska gren. Så de har större inflytande i Hamas och därför förhandlade de fram avtalet och fick applåder från Washington. Både i Tunisien och Egypten

och Syrien satsar de på dessa personer för framtiden, när regimen faller. Muslimska brödraskapet finns närvarande och spelar en viktig roll i varenda land i regionen, och det är därför Washington satsar på dem och har varit ytterst försiktiga i sina kommentarer om vad som händer i Egypten. Obama-administrationen var faktiskt djärvare i sin kritik av Mubarak än vad de har kritiserat Muslimska brödraskapet.

Kan du kommentera Syrien? För tillfället har hela processen där varit otroligt svår och våldsam från regeringens sida och det finns ingen enighet inom oppositionen, ens inom vänstern, mot regimen, eftersom delar av vänstern verkar stöda regimen. Kan du kommentera utvecklingen där?

Ja, Syrien är inget undantag vad gäller upprorets mönster, i den meningen att vi har en ytterst diktatorisk regim, i själva verket en av de mest despotiska i hela regionen, tillsammans med Gaddafis Libyen och det saudiska kungadömet. Å andra sidan är det ett land där den ekonomiska krisen var som allra djupast, med en mycket hög arbetslöshet, 30% fattiga, och å den andra sidan en härskande familj som har samlat makt och rikedomar i enorm omfattning. Den syriska presidentens kusin kontrollerar 60% av ekonomin. Hans personliga förmögenhet beräknas vara 6 miljarder dollar. Allt detta var en mycket explosiv blandning, och den exploderade.

Till vänster hade vi kommunister som deltog i den syriska regeringen. Det är en tradition från Sovjetunionens tid, som brukade ha nära relationer till den syriska regimen, och som har fortsatt av Putins Ryssland. Men större delen av vänstern, om inte hela vänstern i ordets verkliga mening, är mot regimen. Det största vänsterpartiet i Syrien finns representerat i det Syriska nationella rådet: nämligen de oliktänkande kommunister som bröt sig ut på 1970-talet och var mot samarbete med regimen.

Att tro att den syriska regimen står till vänster, eller ännu värre att Assad är ”en socialist, en humanist, en pacifist” som Chávez så pinsamt framställde det, är i bästa fall okunnighet. Det kan inte finnas något som helst tvivel för någon inom vänstern att helt och fullt stå på det syriska folkets sida i deras kamp mot denna brutala, utsugande och depraverade diktatur. Utöver det så finns det i Syrien, precis som i alla andra länder i regionen, islamistiska fundamentalister bland de krafter som kämpar mot regimen. Det var också fallet i Tunisien och Egypten. Det ska inte tas som intäkt för att svartmåla hela upproret. Precis som på alla andra ställen ska vänstern i Syrien utan tvekan stöda den folkliga rörelsen mot diktaturen, och när de gör detta ska de, särskilt när diktaturena faller, stöda de mest progressiva krafterna inom rörelsen, under denna radikaliseringsprocess som Marx en gång kallade ”permanent revolution”.